

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יב, תשכ"א

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

הערות ללשון ימינו

אפוא

א. המלה אפוא משמשת במקרא ביטוי להדגשה, בייחוד אחרי שאלה, ציווי, בקשה או משאלה, ואחרי הצירופים אם כן, אם לא: מי אפוא הוא הצד ציד (בראשית כז, לג); איה אפוא פיך אשר תאמר (שופטים ט, לח); עשה זאת אפוא, בני, והנצל (משלי ו, ג); מי יתן אפוא (= אפוא) ויכתבון מלי (איוב יט, כג); אם כן אפוא זאת עשו (בראשית מג, יא); ואם לא אפוא מי יכזיבני (איוב כד, כה); ולכה (= ולך) אפוא מה אעשה, בני (בראשית כז, לו).

ב. המלה אפוא בתפקיד של הדגשה יצאה מכלל שימוש בלשון חז"ל, אבל מצויה היא בלשון ימינו, גם בשירה וגם בפרוזה. וגם בימינו היא משמשת בייחוד אחרי שאלה, ציווי או בקשה, כלומר במשפטים שטבע תוכנם מצריך הדגשה: ומה אפוא, זקן, כה נפעם רוחך? (ביאליק, המתמיד); בעט אפוא במזבחה (ההוא, דבר); נעל נא אפוא בלעדיו! (ההוא, מתי מדבר); האר אפוא, כוכב, נפשי הנואשה (ההוא, כוכב); רצונך לעזור — הגישה לי אפוא את הפטיש! (מילון חדש לא' אבן שושן); דע אפוא, כי לא אוסיף לסלוח לך (שם).

ג. בלשון ימינו הוראה נוספת למלה אפוא והיא של הסגר במשמעות מסקנה, מעין: אם כן, היוצא מדברינו, מכאן אנו למדים; וגם הוראה זו מצויה בשירה ובפרוזה, אלא

שלא תמיד אפשר להבחין בוודאות במלה אפוא בין תפקיד של הדגשה ובין תפקיד של מסקנה. בייחוד קשה לעתים ההבחנה בשירה, ופעמים יש בה פנים לשתי הפונקציות.

מניין ההוראה החדשה של אפוא? — נראה שמקורה כהסגר הוא בהבנת הכתוב המובא לעיל: מי אפוא הוא הצד ציד (בראשית כז, לג) — שכן יש בה במלה זו גם מעין מסקנה: אחרי ששמע יצחק שוב, שנכנס עשו לקבל את ברכתו, הופתע; ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד ויאמר: מי אפוא הוא... וייתכן שיש כאן גם השפעת הלעז.

ודווקא בתפקיד הסגר זכתה אפוא בימינו לשימוש רב. בשירה: אי מזלי, מזל רע / אין לי הא ואין לי הא / אנה אפוא אני בא? / מה אני וחיי מה? (ביאליק, תאמר אהיה רב); קומו, תועי מדבר, צאו מתוך השממה!... רב לכם לנוע... והשמש תשמח אלי גיל לשלוח בראשונה או על פני דור כביר כוח... קומו אפוא, נדים! עזבו את השממה! (ההוא, מתי מדבר האחרונים); ונפשם אל הריסות מזבחה ישאו... בעט אפוא במזבחה (ההוא, דבר).

בפרוזה: אין עם, או אדם, מודה בנחיתות הדרגה שלו. אין הוא יכול, אפוא, לקבל תוכחתו של הנביא (מ' מוהר, בחרט אנוש, ע' 54); (אחרי דיון) יש, אפוא, גם היגיון בהשוואה שבספרות (ש' צמח, מסה וביקורת, ע' 140); (אחרי הדיון) בעלי מקצוע זה אין תכליתם, אפוא, לא פילוסופיה סוציאלית ולא "חינוך חברתי" (א' שמואלי, החינוך, כסליו תשכ"א); אחר הצהרות אלו נעשה, אפוא, הכול לעזרת אחינו במארוקו (מאזניים, אדר תשכ"א).

בעיתונות: גם המסים על מוצרי מותרות כבר הגיעו לשיעורים גבוהים. מסתבר, אפוא, כי הכנסות המדינה לא יגדלו ע"י מסים נוספים (דבר 8.4.61); העיתונות הבריטית והרדיו הקדישו תשומת לב מיוחדת לכל המשפט. טבעי, אפוא, שיהיה המשך להתעניינות הזאת (שם); כל הכרטיסים לשבוע זה חולקו. הקהל מתבקש, אפוא, שלא לפנות בבקשת רישיונות לשבוע זה (שם).

ד. בלשון ימינו יש שאנו שומעים או קוראים את הצירופים יוצא אפוא, אם כן אפוא. למשל: אחרי ששמענו על מעשיהם, יוצא אפוא, שכל דברינו היו לשוא (הרצאה בכינוס מורים); לשון המקרא הייתה לשון ספרותית, ולשון המשנה הייתה לשון דיבור עממי; אם כן אפוא אין לראות בין שתיהן רק הבדל של זמן, אלא גם — ובעיקר — הבדל של שימוש (ממאמר). ואין אנו יודעים, אם לפנינו "אפוא" כהדגשה של ביטוי המסקנה יוצא או אם כן, או שמא לפנינו ביטוי כפול של מסקנה, כלומר טוטולוגיה. ואשר לביטוי אם כן אפוא, ייתכן שהכתוב "אם כן אפוא זאת עשו" (בראשית מג, יא), המובא לעיל, הוא מקורו. ולא אטעה, אם אומר, שבעלי טעם בסגנון נמנעים מביטויים אלו.

ה. הפיסק. ב"כללי הפיסק" שמטעם ועד הלשון העברית (לשוננו י"ב) נאמר על ביטויים מוסגרים (סע' 4), שהם נתונים בין פסקים, אולם על המלה אפוא נאמר בפירוש (בהערה ב'): "לעולם אין שמים את המלה אפוא בין שני פסיקים, כגון: מי אפוא הוא הצד ציד ?

ראוי שתדון האקדמיה ללשון העברית בכלל זה מתוך

נתינת הדעת על ההבדל שבין שתי הפונקציות של אפוא.
וכשיתברר לה, שמלה זו בתפקיד הסגר אינה נבדלת משאר
מלות ההסגר, יחייב הדבר בוודאי, שגם אפוא כהסגר
תיכתב בין שני פסיקים.

משה זילברג

לשון — זו סגנון *

ב. תרגום מילולי ותרגום שקול

בשיחתי הקודמת — בסופה — הצבעתי על הקושי
הרב, שאנו נתקלים בו מדי בואנו להערות את התוכן הרעיוני
מכלי אל כלי, מן השפה האירופית אל השפה העברית. בעית
עירוי זו מצויה עקרונית אצל כל תרגום ותרגום, אך היא
קשה שבעתיים, כאשר התרגום הוא משפה אירופית לעברית.
כי הקנקנים אינם שווים, לא בקיבולם ולא
בתכולתם, ויש שהכלי המשמש בשפה הזרה "מידת הלח",
משמש בשפה העברית "מידת היבש" — או להפך.

והרי מעשה שהיה, מעין "בדידי הוה עובדא", דוגמה
חיה ומאלפת לתחושת השוני ההוא. נזדמן לי, לפני חדשים
מספר, להאזין לשידור "קול-ישראל" של ראיון הטלוויזיה
עם חרושצ'וב, שנערך בניו-יורק ע"י המראיין היהודי דוד

---

* מסדרת שיחות, ששודרו ב"קול ישראל" ומתפרסמות כאן

ברשות שירות השידור.